

บทที่ 4

การศึกษาพยาบาลในประเทศไทย ยุคปรับปรุง

(พ.ศ. 2469 - พ.ศ. 2488)

การจัดการศึกษาพยาบาลนับตั้งแต่เริ่มตั้งโรงเรียนพยาบาลแห่งแรก คือ โรงเรียนแพทย์จุฬารัตน์และหญิงพยาบาลของสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ในปี พ.ศ. 2439 โรงเรียนพยาบาลโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภากาชาดไทย ในปี พ.ศ. 2457 และโรงเรียนพยาบาลแมคคอร์มิค ในปี พ.ศ. 2466 จนถึงปี พ.ศ. 2468 นั้น ยังมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพื่อความเหมาะสมและแก้ไขปัญหาที่พบ กิจการของโรงเรียนพยาบาลเป็นส่วนหนึ่งของโรงพยาบาล การจัดการศึกษายังไม่ไ้มาตรฐานกับต่างประเทศ จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2469 การจัดการศึกษาในช่วงเวลาหลังจากนี้จึงเป็นช่วงที่หลักสูตรและการสอนมีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมมาก

ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการปรับปรุงการศึกษาพยาบาลของไทย

ในช่วงเวลาตั้งแต่ พ.ศ. 2469 ถึง พ.ศ. 2488 นี้ เป็นช่วงเวลาที่การศึกษาพยาบาลได้รับการปรับปรุงในหลาย ๆ ด้านเพื่อให้ทันเทียมกับต่างประเทศ โดยได้รับความช่วยเหลือจากมูลนิธิร็อกกีเฟลเลอร์ สหรัฐอเมริกา แต่ในช่วงปลายของยุคการศึกษาพยาบาลได้รับผลกระทบที่สำคัญเนื่องจากผลของสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งทำให้การจัดการศึกษาพยาบาลต้องหยุดชะงักไป โดยจะกล่าวในรายละเอียดดังนี้

1. แนวคิดจากต่างประเทศ

1.1 การได้รับความช่วยเหลือจากมูลนิธิร็อกกีเฟลเลอร์

เมื่อครั้งที่สมเด็จพระราชินีนาถเรนทรทรงดำรงตำแหน่งเป็นแม่ผู้ราชการโรงเรียนราชแพทยาลัยในปี พ.ศ. 2458 และต่อมาในปี พ.ศ. 2460 ไททรงดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมมหาวิทยาลัย และแม่ผู้ราชการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้น ทรงหาทาง

ที่จะปรับปรุงกิจการของโรงเรียนแพทย์ และโรงเรียนพยาบาลเรื่อยมา ต่อมาเสด็จในกรมฯ ทรงทราบข่าวมุขนิธิรอกกิเฟลเดอรัมีแพทย์ที่จะส่งไปเป็นอาจารย์ในประเทศต่าง ๆ จึงใ้ขอใ้กระทรวงธรรมการขอแพทย์ไปทางมุขนิธิรอกกิเฟลเดอรัมีเป็นอาจารย์ ใ้ค้อาจารย์แพทย์ทางพาโตโลยีมาคนหนึ่ง คือ นายแพทย์ เอ จี เอลลิส นั้นเอง¹

สิ่งสำคัญอีกข้อหนึ่งคือ สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิดลา ทรงร่วมมือช่วยเหลือการแพทย์และการพยาบาล อันเหตุที่ทำให้สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิดลา หันมาใ้พระทัยกับการแพทย์ และโรงเรียนแพทย์นั้น เสด็จในกรมทรงเล่าประทานว่า ในชั้นเ้คิมนั้น ทูลกระหม่อมมา ซึ่งทรงเรียนวิชาทหารเรือสำเร็จมาจากประเทศเยอรมันนี มีพระประสงค์เพียงจะศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องวิชาอาหารเพื่อนำไปใ้ใ้ในราชการทหารเรือ แต่ครั้งเมื่อเสด็จในกรมใ้ทรงเล่ากิจการและภาระของโรงเรียนราชแพทยาลัยถวาย ทูลกระหม่อมมา ทรงเห็นพร้อมด้วยว่ามีช่องทางที่จะทรงทำประโยชน์ใหญ่ใ้ใ้แก่ประเทศไทยใ้ค้ในบัดนี้ จึงใ้ค้คิดเสด็จไปเข้าโรงเรียนแพทย์ที่อเมริกา และทรงรับหน้าที่ค้ค้กับมุขนิธิรอกกิเฟลเดอรัมีในอเมริกาด้วยพระองค์เอง ซึ่งเป็นการเปิดฉากความคล้คลายสู่ความเจริญอย่างใหญ่หลวงของโรงเรียนแพทย์ และเป็นมูลเหตุของการเชื่อมโยงพระนามของทูลกระหม่อมมา กับศิริราชอย่างที่จะแยกมิใ้²

การที่สมเด็จพระยาชัยนาทนเรนทร ทรงทูลชักชวนใ้ทูลกระหม่อมมา เข้ามามืบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาวิชาแพทย์นั้น เสด็จในกรมทรงใ้เหตุผลที่สำคัญใ้ 3 ประการ³ คือ

¹สมเด็จพระยาชัยนาทนเรนทร. "พระนิพนธ์ความซาบซึ้งใ้ในน้ำพระหฤทัยของสมเด็จพระเจ้า ค้องวงการแพทย์" เฉลิมพระเกียรติพลเอก สมเด็จพระยาชัยนาทนเรนทร, พิมพ์เป็นที่ระลึกในการเสด็จพระราชดำเนินเปิดพระรูปอนุสาวรีย์ ณ กระทรวงสาธารณสุข 27 พฤศจิกายน 2509 (พระนคร : โรงพิมพ์ไทยเซม, 2509), หน้า 67 - 68.

²อวย เกตุสิงห์. "หลักหินใ้ในทางก้าวหน้าของศิริราช", เรื่องเดียวกัน, หน้า 274.

³สมเด็จพระยาชัยนาทนเรนทร. "พระนิพนธ์ความซาบซึ้งใ้ในน้ำพระทัยของสมเด็จพระเจ้า ค้องวงการแพทย์", หน้า 80.

1) ท่านเป็นเจ้าของร้านสูง เท่าที่ข้าพเจ้าผู้เป็นแค่พระองค์เจ้า ไก่เข้าไปจัดการศึกษาวิชาการแพทย์และโรงพยาบาลอยู่แล้วนั้น ก็ทำให้เรื่องนี้เกินขึ้น และเข้าอยู่ในสายตาของคนมากขึ้นแล้ว ทั้งแก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวลงไปจนถึงคนอื่น ๆ ทั่ว ๆ ไป ถ้าไก่เจ้าฟ้าเข้ามาช่วยกวยแล้ว จะยิ่งทำให้เรื่องนี้เกินขึ้นไปอีก สมัยนั้นคนยังนับถือเจ้านายอยู่มาก ถ้ามีเจ้าชั้นสูง ๆ ทำอะไรคนก็มักจะเห็นว่าเรื่องนั้นคงเป็นเรื่องสำคัญมากถึงกับเจ้านายชั้นสูงก็ทรงอุทิศพระองค์ให้แก่เรื่องนั้น

2) เจ้าฟ้าพระองค์นี้มีพระปัญญาแหลม มีความเพียรแก่กล้า จะทรงทำอะไรก็ทำจริงไม่ย่อท้อ

3) ท่านเป็นผู้มีรายไ้มาก แต่ไม่ทรงใช้จ่ายในการบำรุงความสุขสำราญของพระองค์เองอย่างฟุ่มเฟือย โปรดฯ ให้พระภุชงค์เสนาบดี นึกถึงแก่สาธารณประโยชน์ไม่ทรงแจกเงินแก่บุคคลเป็นส่วนตัวอย่างพร่ำเพรื่อ โปรดฯ คุกโทษแก่ผู้ที่ทรงเชื่อว่า จะเล่าเรียนมาทำประโยชน์แก่บ้านเมืองได้ และโปรดฯ จ่ายเงินให้ทำอะไรเป็นอีกแน่นอนยิ่งขึ้นสำหรับชาติบ้านเมืองต่อไป ตัวข้าพเจ้าเองมีรายไ้มาก จะทำอะไรแต่ละทีก็ต้องไปเที่ยวบอกบุญขอเงินจากผู้มีทรัพย์และใจบุญ เงินทองตัวเองไม่มีจะให้ แต่เจ้าฟ้ามหิศลา มีทรัพย์ส่วนพระองค์ที่ทรงจ่ายไ้มาก เมื่อทรงทำเป็นตัวอย่างเช่นนี้แล้ว ก็เท่ากับเป็นผู้นำให้ผู้อื่นเจริญรอย ใช้จ่ายส่วนใหญของท่านไปในทางส่งนักเรียนไปศึกษาวิชาแพทย์ในต่างประเทศ ทำให้ผู้คนที่มีภูมิรู้สูงมาทำประโยชน์ให้แก่ชาติบ้านเมืองของเราเป็นจำนวนมาก การที่ไก่เจ้าฟ้าพระองค์นี้เข้าร่วมงานกวยนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่าโรงเรียนแพทย์ และโรงพยาบาลศิริราชไ้กลาภอันประเสริฐ จะหาอะไรเปรียบเทียบกับ

ในการ เชิญมูลนิธิรอกกีเฟลเลอร์ เข้ามาช่วยเหลือในกิจการของโรงเรียนแพทย์นั้น จำเป็นจะต้องจัดโรงเรียนทางพยาบาล กับนางคฤงครรภ ให้ค่าเงินไปหันทัน เพราะต้องอาศัยซึ่งกันและกัน เสนาบดีไ้ปรึกษาหารือกับศาสตราจารย์ เอลดิส ซึ่งเป็นผู้แทนมูลนิธิ มีความเห็นร่วมกัน¹ ดังนี้

¹ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ศ. 7.3/1 เรื่องจะเชิญรอกกีเฟลเลอร์ เฟาน์เดชัน มาช่วยเหลือทางสาธารณสุขและการแพทย์ฯ (5 เมษายน 2464 - 8 สิงหาคม 2468).

ที่ 18/3003

กระทรวงศึกษาธิการ¹

วันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2468

เรียน มหาเสวกเอก ท่านเจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการ

ด้วยเนื่องจากการจัดคณะแพทยศาสตร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตามที่ได้ตกลงร่วมมือกับรอกกีเฟลเลอร์มูลนิธิ ดังที่ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้ว นั้น จำเป็นที่จะต้องจัดโรงเรียนนางพยาบาล และนางคหกรรม ให้ดำเนินไปทันกัน ในการที่จะจัดนี้ ศาสตราจารย์ เอลดิส ซึ่งเป็นผู้แทนรอกกีเฟลเลอร์มูลนิธิ ในกิจการแผนกนี้ และเป็นวิชาธิการ (Director of Studies) แห่งคณะแพทยศาสตร์ ได้แนะนำให้ขอความช่วยเหลือจากรอกกีเฟลเลอร์มูลนิธิ ไปปรึกษาหารือมีความเห็นร่วมกัน ทั้งนี้ก็โครงการที่ส่งมานี้

ตามโครงการนี้ หลักสูตรวิชาพยาบาลทั่วไป เข้มจาก 2 ปี ขึ้นเป็น 3 ปี และหลักสูตรวิชาพยาบาลควบกับวิชาคหกรรม เข้มจาก 3 ปี ขึ้นเป็น 4 ปี ผู้ที่จะจัดและทำการฝึกสอนนั้น ควรได้มีความรู้และความชำนาญจริง ๆ ในชั้นนี้ ตำแหน่งผู้จัดการฝึกสอนนางพยาบาล (Directress of Nurses) และครู (Instructor in Nursing) ควรใช้นางพยาบาลต่างประเทศที่เรียนสำเร็จบริบูรณ์ และได้เคยทำการมาแล้วในโรงเรียนนางพยาบาล ทั้งการสอน และการปกครอง เพื่อวางการให้ลงรูปทันสมัย ก่อไปจะได้ใช้คนไทยแทน

¹ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ศ. 7.3/1 เรื่องจะเชิญรอกกีเฟลเลอร์เฟรนด์มैन มาช่วยเหลือทางสาธารณสุขและการแพทย์ (5 เมษายน 2464 - 8 สิงหาคม 2468).

สำหรับ 2 ตำแหน่งนี้ ควรจะให้รอกกีเฟลเลอร์มูลนิธิช่วยหาคนให้ และออกเงิน
เดือนให้ส่วนหนึ่ง ชั่วโมง 5 ปี ฝ่ายเราออกส่วนหนึ่ง คือให้เงินเดือนเพียงชั้น
อาจารย์โท ทั้งกันแค่เดือนละ 175 บาท ขึ้นมีละ 24 บาท จนถึง 295 บาท แต่
ถ้าเป็นผู้ที่ไปปริญญา หรือมีความรู้เทียบเสมอปริญญาให้เงินเดือนชั้นกัน 240 บาท
ที่เคียว ส่วนเงินที่ฝ่ายเราจะออกออกนี้ สมเด็จพระนงยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุน
สงฆานครินทร์ ทรงรับจะพระราชทาน ส่วนคนไทยที่เป็นผู้แทนคือไปนั้น ควรขอ
ให้รอกกีเฟลเลอร์มูลนิธิช่วยเหลือ โภคินให้ทุนเรียนแก่คนของเราที่จะส่งไปเรียน
ไม่น้อยกว่า 4 คน

อนึ่ง ในการที่จะจัดใหม่นี้ ควรมีสถานที่เป็นส่วนสัก เห็นพร้อมกันว่าสถานที่เดิม
ของโรงเรียนวังหลัง ซึ่งจะว่างลง ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2469 เป็น
ที่เหมาะสม สถานที่นี้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมขุนสงฆานครินทร์ ได้
ทรงซื้อจากคณะมิชชันนารีแล้ว ทรงพระกรุณาที่จะให้ใช้โดยที่กระทรวงศึกษาธิการ
ตกลงเช่าต่อพระคลังข้างที่ เป็นอัคราปีละบาท ชั่วโมง 30 ปี ทั้งจะทรงพระ
อนุเคราะห์ในส่วนค่าซ่อมแซม ความพิสดารแจ้งอยู่ในลายพระหัตถ์ถึงศาสตราจารย์
เอกลิส ถึงใคร่สงมาพร้อมด้วยหนังสือแล้ว ทำให้เป็นการสะดวกที่จะดำเนินการ
ร่วมมือกับรอกกีเฟลเลอร์มูลนิธิอีกชั้นหนึ่งได้ แม้ในเวลาที่มีการเงินอัครกัซึ่งควร
อนุโมทนาอย่างยิ่ง

ขอท่านไปรคนนำความกราบบังคมทูลพระกรุณาทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท
ถ้าพร้อมด้วยกระแสพระราชดำริแล้ว ข้าพเจ้าขอรับพระราชทานขอรับไปยัง
รอกกีเฟลเลอร์มูลนิธิ ความมั่นคงโครงการนั้น

ควรมีควรแล้วแต่จะโปรด

ธรรมศักดิ์มนตรี

จางวางเอก

เสนาบดี

จากรายงานเกี่ยวกับ โครงการร่วมมือจัดการบ้านโรงเรียนพยาบาล และ
 ฅงครรภ ำมที่เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี เสนอบทึ กระทบตักษำธิการ ที่กรำ
 บังคมทุลควำมเห็นชอขงพระบำทสมเ้ค้พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยน่ำหนำงเจ้าพระบำ
 มธิธร รำชเลชำธิการ นั้น พระบำทสมเ้ค้พระมงกุฎเกล้าฯ ทรงมีกระแศพระรำชคำรวิ
 เห็นชอขงคว่ำย กังมีจกหนำยคอขงเจ้าพระบำมธิธร รำชเลชำธิการ กังนี้

ที่ 29/1300

กรมรำชเลชำธิการ¹

วันที่ 8 สิงหาคม พุทธศักราช 2468

เรียน ท่านเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี

ควำมหนังสือที่ 18/3003 ลงวันที่ 31 เดือนกอน, เรื่อง การจกคณเพทย์
 ศำสตร์ แห่งจุฬำลงกรณ์หำวิทยำลัย ควำมโครงการที่ไค้คกกลงร่วมมือกับรอกกีเฟลเดอร
 มุลินธิ ว่ำจำเป็นที่จะก้องจกโรงเรียนน่ำงพยำขำล และน่ำงฅงครรภ ให้ควำเงินไป
 ทันกัน ถำขอคว่ำยพระรำชคำรวิ จะไคร้องขอควำมช่วยเหลือไปยังรอกกีเฟลเดอร
 มุลินธิ นั้น ไค้น่ำกรำมบังคมทุลพระกรุณำทรำมฝ่ำละของชูลิพระบำทแล้ว ทรงพระรำช
 คำรวิเห็นชอขงคว่ำย

เจ้าพระบำมธิธร

รำชเลชำธิการ

เมื่อท่งประเทศไทยขอให้มุลินธิรอกกีเฟลเดอรช่วยเหลือในเรื่องกิจการของ
 โรงเรียนน่ำงพยำขำล และโรงเรียนน่ำงฅงครรภไปท่งมุลินธิไค้คกมคกกลงที่จะช่วยเหลือ
 กังมีจกหนำยคอขงรับมำ กังนี้

¹ หอจกหนำยเหตุแห่งรำชคิ, ศ. 7.3/1 เรื่องจะเชิดรอกกีเฟลเดอรเฟำนเค้น
 มำช่วยเหลือท่งรำชรำชคิ และการแพทยำ (5 เมษำยน 2464 - 8 สิงหาคม 2468).

The Rockefeller Foundation¹
61 Broadway, New York

November 16, 1925

Sir:

I have the honor to inform you that at a meeting of the Rockefeller Foundation held November 6, 1925, co-operation in the development of a nurses training school in connection with Siriraj Hospital, a plan for which was forth in your letter to President Vincent, was approved, involving, on the part of the Foundation, supplementary salaries and travel for a visiting directress and an assistant during a five-year period beginning approximately January 1, 1926, and fellowships for advanced training for a small number of Siamese nurses who are later to fill important positions in this school.

Please accept assurances of the interest of the members and officers of the Rockefeller Foundation in this plan and of their gratification in the possibility of co-operation.

Very truly yours,

(Signed) Norma S. Thompson

Secretary

His Excellency, Dharmasakti Montri
Ministry of Education
Bangkok, Siam.
NST:MC

¹ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ศ. 7.3/2 รอคคิเฟลเดอร์มูลนิธิ รับราชการแพทย์
(19 มกราคม 2468 - 3 มีนาคม 2474)

กราบทูล¹

ที่ 34/7360

กระทรวงศึกษาธิการ

วันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2468

เรียน มหาเสวกเอก ท่านเจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการ

ด้วยจดหมายท่านที่ 29/1300 ลงวันที่ 8 สิงหาคม ศกนี้ เรื่องการจัดโรงเรียน
นางพยาบาลและบุคลากรว่า ทรงพระราชดำริเห็นชอบด้วยโครงการที่จะจัดแล้วนั้น
ข้าพเจ้าได้รับพระราชทานมีจดหมายส่งบันทึกโครงการจัดโรงเรียนนางพยาบาลและ
บุคลากร ไปยังรศกฝฝลเดอรัมุนิชิ บัดนี้ได้รับคชมาว่า กรมการแห่งรศกฝฝล
เดอรัมุนิชิ ไค้ประชุมกันเมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน ศกนี้ ตกกลงกันรับจะร่วมมือ
จัดการและช่วยอุดหนุน โรงเรียนนางพยาบาลและบุคลากร ตามโครงการนั้นแล้ว
เป็นเวลา 5 ปี ทั้งสำเนาหนังสือของรศกฝฝลเดอรัมุนิชิ 2 ฉบับ ที่ได้แนบมา
พร้อมกับหนังสือ เรื่องนี้กระทรวงศึกษาธิการพร้อมที่จะร่วมมือกับรศกฝฝลเดอ
รัมุนิชิ ทั้งแต่คนศกหน้า เป็นต้นไป

ขอท่านได้โปรดนำความขึ้นกราบบังคมทูลฝ่าละอองธุลีพระบาท ขอพระราชทาน
ดำเนินงานตามโครงการนั้นต่อไป

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด

เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี

ร่างวางเอก

เสนาบดี

มุนิชิรศกฝฝลเดอรัมุนิชิไค้ขยายเวลาที่จะช่วยเหลือกิจการของโรงเรียนนางพยาบาล
และบุคลากรออกไปอีก 2 ครั้ง รวมเวลา 4 ปี ช่วงเวลานี้เป็นช่วงเวลาี่สมเด็จพระ
พระราชบิดา เจ้าฟ้ากรมหลวงสงขลานครินทร์เสด็จสวรรคตแล้ว ทั้งมีหลักฐานดังนี้ คือ

¹ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ศ. 7.3/2 รศกฝฝลเดอรัมุนิชิ รับช่วยการแพทย์
(19 มกราคม 2468 - 3 มีนาคม 2474).

กราครุท¹

ที่ 221/11003

กระทรวงธรรมการ

วันที่ 6 มกราคม พุทธศักราช 2474

เรียน มหาเสวกเอก เจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการ

ด้วย กร.เอ จี เอลลิส ผู้แทนรชคิกเฟลเตอร์มูลนิธิ ในกรุงเทพฯ แจ้งมาว่า เรื่องการร่วมมือกับรชคิกเฟลเตอร์มูลนิธิ แผนกโรงเรียนศฤงคารภักดีและพยาบาล ในคณะแพทยศาสตร์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งจะหมกอายุในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2475 นั้น มูลนิธิเห็นว่า การงานแผนกนี้ยังควรจะช่วยกันให้เข้ารูปดีกว่า ที่เป็นอยู่ในเวลานี้ จึงแสดงความจำนงจะขยายเวลาการร่วมมือต่อไปอีก 3 ปี นั้น ตั้งแต่วันสิ้นสัญญาฉบับนี้ ข้าพเจ้าเห็นว่า ควรตกลงรับเขาได้ เงินเดือนเจ้าแผนกวิชาการศึกษาพยาบาล ซึ่งร่วมมือกันมาแต่ก่อนนี้ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงสงขลานครินทร์ เคยพระราชทานส่วนที่ฝ่ายรัฐบาลควรจะออกให้มาแต่คน มีกำหนด 5 ปี ตลอดเวลาการร่วมมือครั้งแรก ครั้นมาถึงปลายนี้มูลนิธิได้ตกลงขยายเวลาการร่วมมือออกไปอีก 1 ปี จึงหม่อมสังวาลย์ มหิดล ณ อยุธยา รับอุทหนุนให้ เงินเดือนคือ เพื่อให้ตลอดเวลาที่สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ พระองค์นั้นได้ทรงริเริ่มไว้ ในตอนที่ขยายเวลาออกไปอีกนี้ ข้าพเจ้าเห็นว่า ไม่ควรระบกวหม่อมสังวาลย์อีกต่อไป เพราะเป็นคนที่ใหม่แต่ ๆ มีได้เกี่ยวกับที่พระองค์ท่านทรงริเริ่มไว้ ควรให้เงินเดือนรัฐบาล ซึ่งพอจะเรียกจ่ายถึงเงินเดือนตำแหน่งนี้ขึ้นในคณะแพทยศาสตร์ได้โดยมีคองขอพระราชทานเพิ่มงบประมาณ ส่วนทางมูลนิธิจะได้ออกใจเขาไปในนามรัฐบาลสยาม

ถ้ามีโอกาสสมควร ขอเจ้าคุณได้โปรดนำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณา ทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท และถ้าชอบด้วยพระราชดำริ ข้าพเจ้าก็จะได้ดำเนินการไปดังที่กล่าวมานั้น

ธานีวัค มหาอำมาตย์เอก

เสนาบดี

¹ เรื่อง เกี่ยวกัน

ในการขอพระบรมราชานุญาตขยายเวลาทำการร่วมมือกับรอกกีเฟลเดอรฺ์มูลนิธิคือ
อีก 3 ปีนั้น พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริเห็นชอบด้วย แต่
ให้ขอความอุทธรณ์จาก หม่อมสังวาลย์ มหิดล ณ อยุธยา ให้เงินเคียนคือไปอีกสัก 1 ปี
ก็มีหลักฐานในจดหมาย ดังนี้ คือ

ที่ 289/5526

กรมราชเลขาธิการ¹

วันที่ 18 มกราคม พุทธศักราช 2474

ทูล พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัต

ลายพระหัตถ์ ที่ 221/11003 ลงวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2474 ขอพระราชทาน
พระบรมราชานุญาตขยายเวลาทำการร่วมมือกับรอกกีเฟลเดอรฺ์มูลนิธิคือไปอีก 3 ปี
นับตั้งแต่วันที่ซึ่งจะหมกอายุสัญญา ในเดือนตุลาคม 2475 โดยเรียกค่าเงินเคียนจาก
เงินในงบประมาณของคณะแพทยศาสตร์ มีต้องเพิ่มงบประมาณอีกนั้น ใ้หน้าความ
กราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว ทรงพระราชดำริเห็นว่า
เรื่องนี้เป็น International Question กว้าง ควรระวัง ไปรอกเกล้า
พระราชทาน พระบรมราชานุญาตให้ขยายเวลาทำการร่วมมือกับรอกกีเฟลเดอรฺ์มูลนิธิ
คือไปอีก 3 ปี และให้เสด็จลงพุกกับหม่อมสังวาลย์ มหิดล ณ อยุธยา ขอความ
อุทธรณ์ให้เงินเคียนคือไปอีกสัก 1 ปี เพราะเวลานี้การเงินของรัฐบาลอืดคัก และ
อาจารย์กราบจ่ายออกไปอีกมาก

(ลงนาม) วิบูลย์สวัสดิวงศ์

ลงนามแทนราชเลขาธิการ

มูลนิธิรอกกีเฟลเดอรฺ์ได้ให้ความร่วมมือกับประเทศไทยในการจัดการ คำนการศึกษ
วิชาแพทย์และพยาบาลคุณกรรมกรรภ์ รวมระยะเวลาทั้งสิ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2469 จนถึงปี พ.ศ.
2478 โดยได้ส่งผู้เชี่ยวชาญทาง คำนการศึกษพยาบาลมาวางรากฐานทางการศึกษาและ

¹ เรื่องเดียวกัน

เห็นอาจารย์สอน อาจารย์พยาบาลอเมริกัน 2 คนแรก ที่เดินทางมาถึงประเทศไทยในปี พ.ศ. 2469 มี 2 ท่าน คือ Miss Alice Fitzgerald และ Miss Bulah Gould ทั้งสองท่านนี้จัดการศึกษาพยาบาลในช่วง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2469 จนถึงปี พ.ศ. 2472¹ หลังจากนั้นได้มีอาจารย์พยาบาลจากต่างประเทศอีก 3 ท่าน เข้ามาดำเนินงานต่อไป คือ²

1. Miss M.B. Porter	พ.ศ. 2472 - 2478
2. Miss F. Millyard	พ.ศ. 2472 - 2474
3. Miss Verda Hickcox	พ.ศ. 2472 - 2475
4. Miss T.E. Hasler	พ.ศ. 2476 - 2478

เมื่อพยาบาลจากอเมริกา 2 คนแรก คือ Miss Alice Fitzgerald และ Miss Bulah Gould จะกลับ ได้มีพยาบาลอีก 3 คน มาเปลี่ยน คือ Miss M.B. Porter เป็นหัวหน้าแผนกวิชาพยาบาลกองกรรม รับนิเทศทางค่านิเทศและการบริหาร ส่วน Miss F. Millyard ควบคุมทางด้านการสอนพยาบาลทั่วไป และ Miss Verda Hickcox รับนิเทศทางด้านการสอนกองกรรม ต่อมา Miss Verda Hickcox บ่่วย จึงได้ให้ Miss T.E. Hasler เข้ามาเปลี่ยน³

1.2 การไปศึกษาต่อต่างประเทศของพยาบาล

ในยุคนั้นเป็นยุคที่พยาบาลได้ศึกษาต่อต่างประเทศกันมาก การไปศึกษาต่อต่างประเทศในยุคนั้น ส่วนใหญ่จะไปศึกษาที่ประเทศฟิลิปปินส์และสหรัฐอเมริกา การไปศึกษาต่อของพยาบาลทั้งกล่าว ทางโรงเรียนพยาบาลศิริราชจะได้รับทุนจาก

ก. ทุนของสมเด็จพระศรีสวรินทราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า

¹ เรื่องเดียวกัน.

² อนุสรณ์ 60 ปี โรงเรียนพยาบาลกองกรรมของสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ไม่ระบุหน้า.

³ เรื่องเดียวกัน, ไม่ระบุหน้า และสัมภาษณ์คุณหญิงพิมพ์หากย์พิทยาภท เมื่อ วันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2527 เวลา 10.00 - 12.00 น. ณ บ้านเมืองแมน.

และสมเด็จพระเจ้าฟ้าหญิงวไลยอลงกรณ์ กรมหลวงเพชรบุรี¹

ข. ทูตของสมเด็จพระราชบิดา เจ้าฟ้ากรมหลวงสงขลานครินทร์²

ค. ทูตของมูลนิธิร็อกกีเฟลเลอร์³

ส่วนทางโรงเรียนพยาบาลสภากาชาดไทย จะได้รับทุนของ

จ. ทูตเจ้าฟ้า ให้เป็นทุนของสภากาชาดไทย สำหรับส่งแพทย์
และพยาบาลไปศึกษาคือ⁴

ฉ. ทุนสภากาชาดไทย⁵

ช. ทุน วาย คัมบลิว ซี เอ⁶

พยาบาลที่จบกลับมาจากการศึกษาในต่างประเทศ ได้กลับมาทำประโยชน์ให้แก่
โรงเรียนพยาบาลและโรงพยาบาลเป็นอย่างมาก เป็นกำลังสำคัญในการช่วยปรับปรุง
ระเบียบและวิธีการดำเนินงานในหอผู้ป่วยให้ประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี ทั้งได้ช่วยสอนและ
ควบคุมการเรียนของนักเรียนให้เป็นไปตามหลักสูตรใหม่⁷ ทางด้านโรงเรียนพยาบาล
แมคคอร์มิคมีผู้ที่ไปศึกษาต่อต่างประเทศกลับมาดำเนินงานทางการสอนพยาบาล เช่น
เกี่ยวกับ ผู้ที่กลับมามีบทบาทสำคัญมากคนหนึ่ง คือ อาจารย์ศรีวิไล สิงหนคร สำเร็จ

¹คุณหญิงพิณพาศย์พิทยาภท, "ประวัติโรงเรียน", อนุสรณ์ 60 ปี โรงเรียน
พยาบาลแมคคอร์มิคและอนามัยของสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินี, ไม้ระบุนหน้า.

^{2,3}หอจกหมายเทศกแห่งชาติ, ศ.7.3/2 รอกกีเฟลเลอร์มูลนิธิรับช่วยการแพทย์
(19 มกราคม 2468 - 3 มีนาคม 2474).

⁴คุณฉวีลหวัง ทุกิยะโพธิ, "ละครตัวเดียว", โรงเรียนพยาบาลสภากาชาด
ไทย 60 ปี, มพท., มพป., หน้า 37.

⁵สัมภาษณ์ คุณหญิงสมานใจ คำรงแพทยาคุณ, วันที่ 29 มีนาคม 9.00 -
10.00 น. ณ บ้านถนนสุขุมวิท.

⁶คุณหญิงพิณพาศย์พิทยาภท, "ประวัติโรงเรียน", ไม้ระบุนหน้า.

⁷ศรีวิไล สิงหนคร, "ประวัติโรงเรียนพยาบาลฯ แมคคอร์มิค", 75th

การศึกษาจากบันทึก ซึ่งเป็นโรงเรียนที่มีมาตรฐานเกี่ยวกับโรงเรียนพยาบาลในสหรัฐอเมริกา
 วิทยุของรอกกีเฟลเดอร์มูลนิธิ กลับจากการศึกษาในปี พ.ศ. 2497

2. อิทธิพลของสงครามโลกครั้งที่ 2

สงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2482 เป็นต้นมา และที่สำคัญก็คือ ญี่ปุ่นได้ยกพลขึ้นประเทศไทย เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2484¹ ทำให้ประเทศไทยอยู่ในภาวะสงคราม ทางโรงพยาบาลศิริราชต้องเปิดรับทหารที่บาดเจ็บและประชาชนที่ได้รับภัยทางอากาศ มีการตั้งหน่วยสำหรับรับคนไข้ที่ได้รับภัยทางอากาศที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในระยะหลัง ๆ พยาบาลและนักเรียนต้องอพยพไปนอนหลบภัยที่ท่าเมฆามงกุฎ บางส่วนของโรงพยาบาลได้รับความเสียหายจากระเบิดทำลาย และระเบิดเพลิง มหาวิทยาลัยตั้งปึกเรียนชั่วคราว มีการอพยพขนย้ายโรงพยาบาลไปหลบภัยอยู่ที่ศาลากลางจังหวัดนครพนมบุรี เหลือไว้แค่เฉพาะหน่วยฉุกเฉิน คือ ห้องตรวจโรค ห้องผ่าตัด และกักคลอด มีการลำเลียงคนไข้ลงเรือไปส่งที่ศาลากลางจังหวัดนครพนมบุรี เป็นประจำทุกวัน²

โรงพยาบาลขาดแคลนเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ มาก ตั้งแต่ยาปฏิชีวนะ คอชงใช้เสียบแทน ยกเว้นในรายไข่นัก โรงซักฟอกถูกทำลายต้องซักด้วยแรงคนอยู่หลายปีกว่าจะได้เครื่องใหม่มาแทน คอชงใช้แทนสำลี ไขกระดูกสาแทนผ้ากอซ จำนวนคนไข้หลังสงครามเพิ่มขึ้นมากและรวดเร็ว ทำให้การพยาบาลเสื่อมโทรมลง กว่าจะปรับปรุงกิจการของโรงเรียน และโรงพยาบาลให้เขารูปึกคองใช้เวลาอยู่หลายปี ในระยะระหว่างสงครามและระยะเวลาฟื้นตัวจากสงครามของประเทศต่าง ๆ ทำให้การก้าวหน้าของการศึกษาพยาบาลต้องหยุดชะงักไปชั่วระยะเวลาหนึ่ง^{3,4} ประกอบกับประเทศไทยต้องประสบกับอุทกภัยครั้งใหญ่ พ.ศ. 2485 จึงทำให้เศรษฐกิจตกต่ำลงมาก เงินเพื่อ อาหารและข้าวของเครื่องใช้

¹ หลวงวิจิตรวาทการ, ประวัติศาสตร์สากล เล่ม 5 (พระนคร : โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, 2514), หน้า 678.

² วิเชียร ทวีลาภ, "ประวัติและวิวัฒนาการของโรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัย ของสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ", ศิริราชพยาบาลอนุสรณ์ 72 ปี, หน้า 62.

³ วิเชียร ทวีลาภ, เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

⁴ สัมภาษณ์ อาจารย์ปรีชา รามณรงค์, วันที่ 3 มีนาคม 2529 เวลา 10.00 - 12.00 น. ณ สมาคมศิษย์เก่าศิริราช.

แพงขึ้นมาก โดยเฉพาะผ้าต้องมีการปันส่วน¹ จึงมีผลทำให้การที่จะพัฒนาทางด้านการศึกษา
พยาบาลและงานอื่น ๆ ทำได้ช้า

ทางโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ไม่ได้มีการเคลื่อนย้ายโรงพยาบาลไปที่ใดใน
ระหว่างสงคราม แต่ทางโรงพยาบาลขาดแคลนเครื่องมือเครื่องใช้มาก ไข้กระเพาะปัสสาวะ
เป็นผ้าขี้โล้หิด ไข้กระเพาะปัสสาวะอักเสบ นักเรียนพยาบาลต้องซักผ้าใหญ่ช่วยด้วย
นักเรียนพยาบาลไม่ค่อยได้เรียนอย่างเต็มที่เท่าภาวะปกติ แต่มีใ้บุคคลิก สอนไปเท่าที่จะ
สอนได้ ไม่มีการพัฒนา หรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ความเจริญทางการศึกษาพยาบาลหยุด
ชะงักอยู่กับที่จนกระทั่งสงครามยุติแล้ว 2 - 3 ปี จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาหลักสูตร
บ้าง²

ทางโรงพยาบาลแมคคอร์มิคถึงจะอยู่ไกลจากกรุงเทพฯ แต่ก็ได้รับความกระทบ
กระเทือนจากผลของสงครามเช่นเดียวกัน ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 พ่อเลี้ยงและ
แม่เลี้ยงคอร์ทเคินทางออกจากประเทศไทย ออกทางรัฐเซียมคองผ่านพม่าไปยังประเทศอินเดีย
โรงพยาบาลแมคคอร์มิคกลายเป็นโรงพยาบาลสนาม และถูกเปลี่ยนชื่อเป็นโรงพยาบาลเสรี
เริงฤทธิ์ ตามชื่อของแม่ทัพภาคพายัพสมัยนั้น คือ พันโทหลวงเสรีเริงฤทธิ์ โรงพยาบาล
ขึ้นอยู่กับกระทรวงสาธารณสุข³ สภาพของการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลแมคคอร์มิคใน
ระหว่างสงครามมีใ้แตกต่างไปจากโรงพยาบาลอื่น ๆ เลย มีการขาดแคลนของเครื่องใช้
เครื่องเวชภัณฑ์และแม่ค้ออาหารการกิน เมื่อผ้าก๊อชหมดทางราชการจึงหันมาใช้กระดาษ
ที่มีใ้ห้หำร้อมมาใช้แทน หาชะษะมาทำผ้าพันแผล การล้างแผลแรก ๆ ใช้บอริก และ
ยาเหลือง ค้อมาหันมาใช้กางกัมพิม หนัก ๆ ใช้กางกัมพิมกั๋นหายาก⁴ กิจกรรมของ
โรงพยาบาลในระหว่างนี้เกือบจะเรียกใ้ว่าชะงักไปหลายใ้⁵

¹ วิเชียร ทวีลาภ, "ประวัติและวิวัฒนาการของโรงเรียนพยาบาลรณรงค์และ
อนามัย ของสมเด็จพระศรีพัชรินทรา" ศิริราชพยาบาลอนุสรณ์ 72 ปี, หน้า 61 - 62.

² เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

³ สัมภาษณ์ คุณหญิง สมานใจ คำรงแพทยาคุณ, วันและเวลาเดิม.

⁴ บุญชม อาริวงศ์, "แมคคอร์มิคและสงครามโลกครั้งที่ 2", 75th

Anniversary McCormic Hospital, หน้า 71 - 73.

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 68 - 69.

การจัดตั้งสถานศึกษาพยาบาล

ในยุคปรับปรุงนี้ (พ.ศ. 2469 - 2488) ไม่มีการจัดตั้งสถานศึกษาพยาบาลเพิ่มขึ้น สถานศึกษาพยาบาลในยุคนี้ จึงยังคงมีอยู่ 3 แห่งตามเดิม คือ โรงเรียนพยาบาลา โรงพยาบาลศิริราช โรงเรียนพยาบาลา โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ และโรงเรียนพยาบาลา โรงพยาบาลแมคคอร์มิค ยุคนี้จึงเป็นยุคแห่งการปรับปรุงโรงเรียนพยาบาล ทั้ง 3 แห่ง ที่มีอยู่เดิมให้มีมาตรฐานทัดเทียมกับต่างประเทศนั่นเอง

ในช่วงเวลาระหว่าง พ.ศ. 2469 - 2488 ใ้รับการปรับปรุงแก้ไขดังต่อไปนี้

หลักสูตรและการสอน

หลักสูตรและการสอน ในสถานศึกษาพยาบาลในยุคปรับปรุงนี้ (พ.ศ. 2469 - 2488) ใ้รับการแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้ได้มาตรฐานทัดเทียมกับต่างประเทศ ในการปรับปรุงดังกล่าวนี้ทั้งการเพิ่มและลดรายชื้อวิชาในหลักสูตรเดิม การเพิ่มจำนวนชั่วโมงโดยขยายระยะเวลาเรียนออกไป และการปรับปรุงวิธีการสอนให้ทันสมัยยิ่งขึ้น

โรงเรียนพยาบาลา ศิริราช ใ้รับความช่วยเหลือทางการเงินการแพทย์และการพยาบาลจากมูลนิธิร็อกกีเฟลเลอร์ ในปี พ.ศ. 2469 ซึ่งขณะนั้นโรงเรียนพยาบาลา ศิริราช อยู่ในสังกัดของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้ควบคุมดูแล และในการปรับปรุงดังกล่าว ทางมูลนิธิร็อกกีเฟลเลอร์ใ้ร่างแผนการปรับปรุงโรงเรียนพยาบาลา ศิริราช¹ ดังต่อไปนี้

1. ทางโรงเรียนควรจะจัดหลักสูตรแยกเป็น 2 หลักสูตร คือ หลักสูตรการพยาบาลทั่วไป เรียน 3 ปี และหลักสูตรการพยาบาลและผดุงครรภ์ เรียน 4 ปี สำหรับหลักสูตรหลังนี้จะรับผู้สำเร็จพยาบาลทั่วไปจากสถาบันอื่น ที่มีหลักสูตรมาตรฐานเกี่ยวกับเข้าเรียนวิชาผดุงครรภ์ก็ได้

¹ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ศ. 7.3/2 ร็อกกีเฟลเลอร์มูลนิธิรับช่วยการแพทย์ (19 มกราคม 2468 - 3 มีนาคม 2474).

2. บุคลากรที่จะดำเนินงานในโรงเรียนพยาบาล ประกอบด้วยบุคลากร
3 ฝ่าย ได้แก่

ก. ผู้ทำหน้าที่กำนบริหาร โดยจะทำหน้าที่ตั้งแต่การคัดเลือกนักศึกษา การดูแลความสะอาดเรียบร้อยของหอพักพยาบาล และควบคุมความประพฤติทางคันศีลธรรม จรรยา

ข. หัวหน้าแผนกวิชาการพยาบาล ทำหน้าที่ควบคุมดูแลพยาบาลที่อยู่ใน หน้าที่ รวมทั้งการสอน การจัดทมนเวินหน้าที่ ชั่วโมงสอน ชั่วโมงฝึกภาคปฏิบัติ การสอนได้ โดยจะรับผิดชอบเป็นผู้อำนวยการจัดการศึกษา

ค. ครูพยาบาล หรือผู้ช่วยหัวหน้าแผนกวิชา ทำหน้าที่เป็นครูและผู้แสดง การสาธิต ทั้งในชั้นเวิน หรือห้องผ่าตัด และทำหน้าที่แทนหัวหน้าแผนกการพยาบาลได้ เมื่อไม่อยู่

ในระหว่างช่วงสัญญา 5 ปีแรกนี้ ผู้ที่จะปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งหัวหน้าแผนก การพยาบาลและผู้ช่วยหัวหน้าแผนกควรจะเป็นพยาบาลจากต่างประเทศ

3. นโยบายของโรงเรียน เช่น คุณสมบัติของผู้เข้าศึกษา และที่อยู่อาศัย เป็นหน้าที่ที่คณะกรรมการของโรงพยาบาลจะกำหนด ซึ่งในคณะกรรมการดังกล่าว หัวหน้า แผนกวิชาการพยาบาลจะต้องมีส่วนร่วมในฐานะเป็นกรรมการคนหนึ่ง

4. ที่พักของพยาบาล ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2469 เป็นต้นไป จะใช้สถานที่ที่โรงเรียนวังหลังของมิชชันนารีอเมริกัน ซึ่งอยู่ติดกับโรงพยาบาลศิริราช

5. บุคลากรของโรงเรียนพยาบาล มี น.ส.มณี สหัสสานนท์ เป็นหัวหน้า จนการศึกษาพยาบาลจากประเทศฟิลิปปินส์ สามารถพูดภาษาอังกฤษได้ก็และสามารถแปล ภาษาอังกฤษ ทำหน้าที่เป็นล่ามให้แก่พยาบาลที่มาดำเนินการจากต่างประเทศ หลังจาก ครบสัญญาแล้วเชื่อว่าทางโรงเรียนพยาบาลจะมีบุคลากรที่สามารถดำเนินงานต่อจากพยาบาล ต่างประเทศได้

6. นักเรียนพยาบาล จะรับนักเรียนหญิงที่จบชั้นมัธยมปีที่ 6 แค่นั้นได้ จำนวนนักเรียนไม่พออาจจะลดหย่อนระดับการศึกษาลงไคว่าง ระดับการศึกษาที่จะปรับปรุง ในภายหลังความมาครุ ทนาการศึกษาทั่วไปที่เพิ่มขึ้น

7. พยาบาลที่จบการศึกษาเชื่อว่าส่วนใหญ่จะเป็นหลักสูตรพยาบาลและนุรกรรมมากกว่าหลักสูตรพยาบาลอย่างเดี่ยว ซึ่งก็จะช่วยให้ผู้จบการศึกษาเหล่านี้ได้ปฏิบัติหน้าที่ในด้านการนุรกรรมและการพยาบาลทั่วไป ได้เป็นอย่างดี

8. จากแผนการปรับปรุงโรงเรียนพยาบาลที่กล่าวมาทั้งหมด จำเป็นต้องอาศัยความช่วยเหลือจากโรงเรียนแพทย์และโรงพยาบาล ทั้งในด้านการเงินและเครื่องมือเครื่องใช้

จากหลักฐานที่ได้ในรายงานของ Miss Mildred B. Porter ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้าแผนกวิชาการพยาบาลนุรกรรม ในระหว่างปี พ.ศ. 2472 - 2478 ต่อจาก Miss Alice Fitzgerald พบว่าได้มีการกำหนดคุณสมบัติของผู้เข้าศึกษาวิชาการพยาบาลนุรกรรมที่โรงเรียนพยาบาลศิริราช ใหม่¹ ดังต่อไปนี้

1. จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมปีที่ 6
2. มีอายุระหว่าง 16 - 30 ปี
3. มีผู้รับรอง
4. มีสมุดรายนงานการศึกษาจากโรงเรียนมัธยมมาแสดงในวันสมัคร
5. เป็นผู้มีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงโดยผ่านการตรวจร่างกายจากแพทย์
6. ผ่านการสอบสัมภาษณ์จากหัวหน้าแผนกวิชาการพยาบาล
7. การสอบเริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมของทุกปี ไม่รับผู้สมัครเข้าภายหลัง

ระยะเวลาเรียน ได้เปิดเรียนเป็น 3 ปี 6 เดือน 3 ปี สำหรับเรียนวิชาการพยาบาลทั่วไป และอีก 6 เดือน สำหรับเรียนวิชาการนุรกรรม เมื่อสำเร็จการศึกษาจะได้รับประกาศนียบัตรพยาบาลและนุรกรรม²

วิชาที่เรียนในระยะนี้ เพิ่มมากขึ้นกว่าแต่ก่อนมาก จากวิชาที่เรียนในปี พ.ศ. 2485 พบว่ามีวิชาที่เรียนดังนี้

¹Mildred Porter, "H.M. The Queen Mother's School of Midwifery and Nursing", ศิริราชพยาบาลอนุสรณ์ 72 ปี, หน้า 41 - 42.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 44 - 45.

1. วิชาพื้นฐานทั่วไป 2 วิชา คือ เคมี ภาษาอังกฤษ
2. วิชาพื้นฐานวิชาชีพ 10 วิชา คือ กายวิภาคศาสตร์และสรีรวิทยา เกษษ
วิทยา อาหารวิทยา อาหารเฉพาะโรค สุขภาพจิต จิตชีววิทยา ปาราสิตวิทยา
ปาลิโอโลยี สุขวิทยาส่วนบุคคล
3. วิชาชีพพยาบาล มีเรียน 22 วิชา คือ ศิลปการพยาบาล จรรยา
พยาบาล ปฐมพยาบาล โรคทางอายุรกรรม การพยาบาลอายุรกรรม โรคทางศัลยกรรม
การพยาบาลศัลยกรรม การพยาบาล ตา หู คอ จมูก เทคนิคห้องผ่าตัด โรคเด็ก การ
พยาบาลเด็ก โรคเฉพาะสตรี การพยาบาลโรคเฉพาะสตรี สุนัขศาสตร์ การพยาบาล
สุนัขศาสตร์ โรคคิกข้อ เอ็กซเรย์และเรเคียม การบริหารสาธารณสุข สุขอนามัย¹
ส่วนหลักสูตรคฤงครรภ² ใกล้เคียงเกี่ยวกับการคลอดปกติ การดูแลมารดาและทารก
ในระยะหลังคลอด ความผิดปกติต่าง ๆ รวมทั้งการตั้งครรภผิดปกติ การสังเกตและรายงาน
งานอาการผิดปกติ หน้าที่ของพยาบาลในแผนกสูติกรรม และทุกคนต้องทำคลอดปกติ 15 -
20 ราย²

สำหรับวิธีการสอนในระหว่างที่มูลนิธิโรคกิเฟลเลอร์ เข้ามาช่วยปรับปรุงการ
ศึกษาพยาบาลนี้ มีทั้งการเรียนภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ทั้งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ คือ
การสอนภาคทฤษฎี³

1. การบรรยายในชั้นเรียน โดยแพทย์จะเป็นผู้บรรยาย และมีครูพยาบาล
เข้าฟังด้วย ขณะที่แพทย์บรรยาย เพื่อเป็นแนวทางในการสอนวิชาการพยาบาลให้ต่อเนื่อง
กัน สื่อการสอนมีพวกแผนภูมิ ภาพ หุ่น เป็นต้น

¹ "พยาบาลคฤงครรภประกาศนียบัตร ราชการวิชาและจำนวนชั่วโมงที่สอนนี้
ทั้งแคมีสมุคมนตรี" อนุสรณ์ 60 ปี โรงเรียนพยาบาลคฤงครรภ ของสมเด็จพระศรีพัชรินทรา
บรมราชินี. ไม่ระบุหน้า.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 48.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 42 - 43.

2. การทดลองในห้องทดลอง โคโยไซของทดลองของโรงเรียนแพทย์

3. การสาธิต ครูจะสาธิตวิธีการพยาบาลแต่ละอย่างให้นักเรียนดูก่อน แล้วให้นักเรียนทำให้เพื่อนและครูดู ให้เพื่อน ๆ ให้คะแนน ห้องสาธิตจะเปิดไว้ตลอดเวลา เพื่อให้ นักเรียนมาฝึกทำการพยาบาลได้ทุกเมื่อ นักเรียนแต่ละคนจะได้รับ การนิเทศการปฏิบัติการพยาบาลสัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง และจะขอให้ครูไปในเทศเมื่อไรก็ได้ เทคนิค การพยาบาลที่นักเรียนจะต้องทำเป็นครั้งแรกจะต้องอยู่ภายใต้การนิเทศของครู ครูจะทำหน้าที่นี้เทศงานทั่ว ๆ ไปในหอผู้ป่วยด้วย นักเรียนเป็นผู้เก็บบันทึกการปฏิบัติกิจงานเองโดยมี ครูเป็นผู้ตรวจสอบ และนำเก็บเข้าแฟ้มเอกสาร

เมื่อ Miss Alice Fitzgerald กับ Miss Gould มาช่วยงานทาง โรงเรียนพยาบาล การเบิกของใช้ที่จำเป็นสามารถเบิกได้ มีห้องเรียนและห้องทำการ สาธิตที่ติดเสวภาค และ น.ส. เจนจิรา เนราวณกุล ทำหน้าที่เป็นเลขานุการ และล่าม ช่วยในการสอน การแปลและติดตามไปในตึกผู้ป่วย¹

ห้องสาธิตจักให้มีเครื่องมือและมีลักษณะคล้ายตึกผู้ป่วยเล็ก ๆ มีเตียง 6 เตียง โต๊ะข้างเตียง และโต๊ะพยาบาล เครื่องมือที่จะใช้สำหรับเทคนิคการพยาบาลทั้งหมดมีอยู่ พร้อม นักเรียนเข้าใหม่จะได้ชมหมายให้ดูแลเครื่องมือเหล่านี้ ครูมีหน้าที่จักเตรียมของ เครื่องใช้สำหรับสาธิต ห้องสาธิตการพยาบาลเด็ก ใช้สำหรับสอนวิธีการดูแลเด็กปกติ และผิดปกติ และจะใช้สาธิตการพยาบาลเด็ก และการพยาบาลสูติกรรม²

4. การศึกษาค้นคว้าตนเองในห้องสมุด ในยุคนี้มีการจัดห้องทำเป็นห้องสมุด และศูนย์รวมทางการศึกษา ห้องนี้จะเปิดถึง 21.00 น. ทุกวัน พวกหนังสือที่เก็บรวบรวมไว้ ได้แก่ American Journal of Nursing, Public Health Nurse, Modern Hospital, Hygeine นอกจากนี้ ยังมีวารสารจากสภาการพยาบาล

¹ รมณี สหัสสานนท์, "การศึกษาพยาบาล", อนุสรณ์ 60 ปี โรงเรียนพยาบาลลาของสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ.

² Mildred Porter, "H.M. The Queen Mother's School of Midwifery and Nursing", ศิริราชพยาบาลอนุสรณ์ 72 ปี, หน้า 39 - 40.

นักเรียนพยาบาลยังอ่านหนังสือภาษาอังกฤษกันไม่ค่อยได้ จึงมีนักเรียนน้อยคนที่อ่าน แต่หนังสือภาษาอังกฤษจะเป็นประโยชน์สำหรับครู นักเรียนที่อยู่ในชั้นอาวุโสจะเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบห้องสมุดดังกล่าว¹

5. แจกหัวข้อเรื่องที่จะต้องสอน ต้องเรียนทุก ๆ บทเรียน โดยแปลเป็นภาษาไทย และในขณะนี้ได้มีการจัดพิมพ์ตำราศิลปการพยาบาลขึ้น ให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจากตำรานั้น²

การฝึกภาคปฏิบัติ

หลังจากเรียนไปแล้ว 6 เดือน จึงจะลงมือฝึกงานบนเตียงผู้ป่วย ใ้ส่วมหวมกนักเรียนพยาบาล จะต้องฝึกเข้าเวร 8 ชั่วโมง แบ่งเป็นเวร เช้า บ่าย คึก คราวละ 7 วัน โดยให้ขึ้นฝึกงานในเตียงผู้ป่วยก่อนเข้า คชนมายเรียนในชั้นเรียน แต่ถ้าเมื่ออยู่ชั่วโมงไหนว่างไม่เรียน ต้องลงฝึกงานที่เตียงผู้ป่วย ขณะฝึกงานจะมีหัวหน้าคึกคอยควบคุมดูแล ถ้ามีผู้ป่วยที่นักเรียนไม่เคยเห็นหรือหาบาก จะเรียกนักเรียนไปดูและอธิบาย³

การฝึกงานของนักเรียนพยาบาลในขณะนี้ มีการมอบหมายงานเป็นลำดับลักษณะอักษร โดยมีการเขียนหน้าที่การงานของนักเรียนลงไว้ในสมุด ไม่ใช่คำสั่งกันว่าจาย่างแค่นั้น ให้มีการเปลี่ยนหน้าที่นักเรียนอาทิตย์ละครั้ง และมีการเปลี่ยนเวรย้ายกองเดือนละครั้ง นอกจากนี้ ในการปฏิบัติงานของนักเรียน ใ้จัดใ้มีการใ้คะแนนการงาน และคะแนนความประพฤติด้วย⁴

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹Mildred Porter, "H.M. The Queen Mother's School of Midwifery and Nursing", ศิริราชพยาบาลอนุสรณ์ 72 ปี, หน้า 39 - 40.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 43 - 44.

³สัมภาษณ์ อาจารย์เมธีรียา รามณรงค์, วันและเวลาเดิม.

⁴อภทิพย์ แคงสว่าง, "17 ปี ที่ศิริราชพยาบาล", อนุสรณ์ 60 ปี โรงเรียนพยาบาลฯ ของสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ, ไม่ระบุหน้า.

ส่วนวิธีการสอนทางภาคปฏิบัตินั้น ประกอบด้วย¹

1. การฝึกทำการพยาบาลกับผู้ป่วยจริง และลงบันทึกไว้ในสมุดบันทึกการปฏิบัติงาน (Check list) นักเรียนและครูเป็นผู้ลงบันทึก
2. การสอนในหอผู้ป่วย (Ward teaching) ครูจะสอนโดยใช้สถานที่ในหอผู้ป่วยและใช้ผู้ป่วยที่มีอยู่เป็นกรณีตัวอย่าง
3. การเยี่ยมผู้ป่วย นักเรียนจะต้องออกไปเยี่ยมผู้ป่วยในวิชาสูติศาสตร์ และการพยาบาลสาธารณสุข

และในปี พ.ศ. 2470 ทางโรงเรียนพยาบาลศิริราชได้ขออนุมัติให้นักเรียนพยาบาลและบุคลากร มีเครื่องหมายประจำโรงเรียนขึ้น และได้รับอนุมัติให้พยาบาลศิริราชติดเครื่องหมายประจำโรงเรียนได้แก่เดียวกัน โดยมีเหตุผลในการขอพระบรมราชานุญาตดังนี้

ที่ 231/9246

กระทรวงธรรมการ²

วันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2470

เรียน มหาเสวกเอก เจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการ

ด้วยนักเรียนบุคลากรและนางพยาบาล ซึ่งศึกษาวิชาอยู่ในโรงเรียนนางพยาบาล และบุคลากร ของสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ เมื่อสำเร็จการ เรียนแล้ว ออกไปทำหน้าที่รับราชการอยู่ในโรงพยาบาลใดก็ตาม ปรากฏจะมี เครื่องหมายแสดงว่า เป็นผู้ศึกษาจากสำนักใด ทั้งเพื่อเผยแพร่เกียรติคุณแห่ง พระองค์ ผู้ทรงอุปถัมภ์มาตั้งแต่คนจนจนจนเท่านี้ ข้าพเจ้าเห็นพร้อมด้วยความคิดนี้ จึงคิดจะให้ทำกานแบบที่ส่งมานี้ ขนาดกว้างศูนย์กลาง 2 เซนติเมตร กับ 2½ มิลลิเมตร และนักเรียนเป็นผู้ออกทุนทรัพย์ทำของตนเอง จะทำด้วยเงินหรือทองคำก็ตามความ ปรารถนา แล้วลงยาตามดี ทั้งนี้ ขอเจ้าคุณไ้เกล้าความกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบ

¹Mildred Porter, "H.M. The Queen Mother's School of Midwifery and Nursing", ศิริราชพยาบาลอนุสรณ์ 72 ปี, หน้า 42 - 43.

²จดหมายเหตุแห่งชาติ, ศ. 7.2/2 โรงเรียนบุคลากรและนางพยาบาล (19 มกราคม 2468 - 18 พฤศจิกายน 2473).

ฝ่าละอองธุลีพระบาท เมื่อชนกัษพระราชาธิบดีแล้ว ข้าพเจ้าจะได้ดำเนินการต่อไป

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด

ธานีวิวัต มหาอำมาตย์เอก

เสนาบดี

เครื่องหมายประจำโรงเรียนนางพยามาลศิริราชนั้น พระบาทสมเด็จพระปกเกล้า
เจ้าอยู่หัว เรื่อง พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ใช้ก็ ทั้งมีหลักฐานจากกรมราชเลขา
ธิการ คือ

ที่ 340/4959

กรมราชเลขาธิการ¹

วันที่ 12 มกราคม พุทธศักราช 2470

ทูล พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีวิวัต

ความลาพระหัตถ์ ที่ 231/9246 ลงวันที่ 4 เดือนนี้ว่า นักเรียนนางพยามาลศิริราช
และนางพยามาล ซึ่งศึกษาอยู่ในโรงเรียนนางพยามาลและนางพยามาล ของสมเด็จพระ
พระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ โปรดเกล้ามีเครื่องแบบแสดงสำนักศึกษา และเผยแพร่
พระเกียรติคุณแห่งพระองค์ผู้ทรงอุปถัมภ์ เมื่อสำเร็จการ เรียนแล้ว จึงเรียน
พระราชปฏิบัติในการที่จะให้นักเรียนทำเครื่องหมายคามภาพตัวอย่าง และขนาดที่
ประทานมานั้น ใ้ความกราบบังคมทูลสมเด็จพระราชินีสุลต่าน ทราบฝ่าพระบาท
โปรดประทานพระอนุญาต โดยพระบรมราชโองการ ลงวันที่ 24 ธันวาคม ค.ศ.นี้

เจ้าพระยามหิธร

ราชเลขาธิการ

¹ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ศ. 7.2/2 โรงเรียนนางพยามาลและนางพยามาล
(19 มกราคม 2468 - 18 พฤศจิกายน 2473).

นางพยาบาลและนางผดุงครรภ์ของโรงเรียนพยาบาลศิริราชจึงได้มีเครื่องหมายประจำโรงเรียนทั้งแก่คัมภีร์เป็นคณา

ในยุคปรับปรุงนี้ ทางโรงเรียนพยาบาล โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ถึงแม้ว่ามูลนิธิร็อกกีเฟลเลอร์ จะไม่ได้เข้ามาให้ความช่วยเหลืออย่างเช่น ศิริราช แต่ก็ได้มีการส่งพยาบาลไปศึกษาคู่ต่างประเทศเช่นเดียวกัน วิทยุของสภาภาษาชาวไทย ทุนของเจ้าฟ้าและทูล วาย คัมบลิว ซี เอ ส่งพยาบาลไปศึกษายังประเทศฟิลิปปินส์ และสหรัฐอเมริกาพยาบาลเหล่านี้ก็กลับมาปรับปรุงในเรื่องหลักสูตรและการสอนอย่างมากเช่นเดียวกัน ทั้งจะพบข้อความตอนหนึ่งในระเบียบคณะกรรมการเจ้าหน้าที่ สภาภาษาชาวไทย ความตอนหนึ่งว่า

ลักษณะของผู้เข้าศึกษา กำหนดเวลาศึกษาและการสอบไล่ ตลอดจนการปกครองนักเรียนใหญ่ผู้ช่วยการกองบันเทาทุกข์ และอนามัย จัดทำระเบียบขึ้นให้เหมาะสมแก่กาลสมัย แลวนำเสนออุปนายการผู้ช่วยการสภาภาษาชาวไทย และเมื่อได้รับการอนุมัติแล้ว ก็ให้ถือเป็นส่วนหนึ่งแห่งระเบียบ ครุสำหรับสอนวิชาใหญ่ผู้ช่วยการคัดเลือกใหม่ผู้ทำการในกองช่าง ๆ ของสภาภาษาทั้งขึ้นเป็นครู¹

จากข้อความยกมานี้ จะเห็นได้ว่าทางโรงเรียนพยาบาล โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ได้มีการปรับปรุงหลักสูตรและการสอนใหม่ให้เหมาะสมแก่กาลสมัย ในยุคนั้นเช่นเดียวกัน

ในการปรับปรุงหลักสูตรและการสอนนี้ ก็พบว่าทางโรงเรียนพยาบาล โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ได้มีการกำหนดคุณสมบัติของผู้เข้าศึกษาใหม่ ชยาบเวลาเรียนเพิ่มวิชาในหลักสูตร และปรับปรุงวิธีการสอน ดังนี้คือ

คุณสมบัติของผู้เข้าศึกษาในช่วงปี พ.ศ. 2469 - 2470²

1. รับนักเรียนที่จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาที่ 1 - 6 เปลี่ยนเป็นความรู้ชั้นมัธยมศึกษาที่ 6 เมื่อปี พ.ศ. 2484

¹สภาภาษาชาวไทย, ระเบียบคณะกรรมการเจ้าหน้าที่ สภาภาษาชาวไทย (พระนคร : โรงพิมพ์มเสรี, 2486), หน้า 51.

²วิทยาลัยพยาบาล สภาภาษาชาวไทย, สมบทะเบียนนักเรียน เล่ม 1 และ 2 พ.ศ. 2457 - พ.ศ. 2484.

2. อายุไม่ต่ำกว่า 17 ปี และไม่เกิน 30 ปี
3. เป็นโสด
4. ร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง

ทางโรงเรียนพยาบาล โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ใ้ขยายเวลาเรียนเป็น 3 ปี 6 เดือน ในปี พ.ศ. 2471 เรียนวิชาการพยาบาล 3 ปี และดุษฎีกรรมและอนามัย 6 เดือน ผู้สำเร็จการศึกษาจะได้รับประกาศนียบัตร 2 ใบ คือ ประกาศนียบัตรวิชาการพยาบาล และประกาศนียบัตรวิชาดุษฎีกรรมและอนามัย ตลอดจนการปรับปรุง¹

วิชาที่เรียนในช่วงนี้ ประกอบด้วย²

1. วิชาพื้นฐานทั่วไป 3 วิชา คือ จิตวิทยา วิทยาศาสตร์และพลศึกษา
2. วิชาพื้นฐานวิชาชีพ 9 วิชา ได้แก่ อวัยวะวิทยา บัญชีวิทยา โยสสสารวิทยา อาหารวิทยา อาหารเฉพาะโรค พยาธิวิทยา ป่าราสีควิทยา สุขวิทยา แห่งจิต สุขวิทยา
3. วิชาสหพยาบาล 19 วิชา ได้แก่ ประวัติกการพยาบาล พยาบาล (หลักการพยาบาล) จรรยาพยาบาล การพยาบาลโรคทางยา โรคติดต่อ การพยาบาลโรคทางผิวหนังและพิการ การพยาบาลโรคหู คอ จมูก การพยาบาลโรคตา การพยาบาลคลอดบุตร การพยาบาลเด็กและอาหารเด็ก ปฐมพยาบาล วิธีเตรียมผ่าตัด การพยาบาลโรคจิต สุนิศาสตร์และนรีเวชวิทยา การมารดาและทารกสงเคราะห์ อนามัยโรงเรียน การประสานานามัยพิทักษ์ การอนามัยในเคหะสถาน การสาธารณสุข การสุขาภิบาล

¹โรงเรียนพยาบาล โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์. สมุททะเบียนนักเรียนเล่ม 1 - 2 พ.ศ. 2457 - 2484.

²โรงเรียนพยาบาล โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์. หลักสูตรวิชาพยาบาลของ สภาทนาย พ.ศ. 2482.

ส่วนวิธีการสอนในยุคปรับปรุง ระหว่าง พ.ศ. 2469 - 2488^{1,2,3} มีดังนี้ คือ

1. วิธีการสอนทางภาคทฤษฎี

1.1 การสอนแบบบรรยายในชั้นเรียน แพทย์จะเป็นผู้สอนทางภาคทฤษฎีเกี่ยวกับโรค และครูพยาบาลจะสอนการพยาบาลตามภายหลัง สื่อการสอนมีน้อย

1.2 การทดลอง เรียนในห้องทดลอง เช่น วิชาเคมี บัณฑิตวิทยาลัย อาหาร กายวิภาค เป็นต้น

1.3 การสาธิต ครูพยาบาลจะสาธิตให้ดูโดยให้หุ่น แล้วจับคู่ฝึกทำกันเอง

2. วิธีการสอนภาคปฏิบัติ

2.1 การสอนในตึกผู้ป่วย มีหัวหน้าตึกมีบทบาทสำคัญในการสอนภาคปฏิบัติ คอยควบคุมดูแลและสอนให้คำแนะนำขณะฝึกให้การพยาบาล เพราะในตึกผู้ป่วยไม่มีครูลงไปคุน้กเรียน หัวหน้าตึกจึงทำหน้าที่เป็นครูสอนในตึกผู้ป่วยแทนครู

2.2 การฝึกงานในระหว่างฝึกงาน หัวหน้าตึกและพยาบาลประจำจะทำหน้าที่สอนให้คำแนะนำและควบคุมดูแลนักเรียนพยาบาล เมื่อเข้าเรียนในชั้นปีที่ 1 จะเรียนที่โรงเรียนประมาณ 1 เดือน แล้วจึงลงฝึกหัดบนตึกผู้ป่วย โดยให้ลงฝึกคอยเฝ้าภาคเข้าเรียนในชั้นเรียน เมื่อครบ 6 เดือน จะได้รับหมวก เริ่มให้เข้าเวรเบา เมื่อสอบปลายปีเสร็จจึงให้เข้าเวรตึกได้ เมื่อเข้าใหม่ในเดือนแรก ต้องเขียนเสื้อผ้าที่ทางตึกผู้ป่วยส่งมาซ่อม เขียนปลอกหมอน ที่นอนและใส่ถุง ซ่อมมุ้ง เมื่อขึ้นปี 2 แล้ว จะเข้าเวรเข้า

¹ สัมภาษณ์อาจารย์ ประสงค์ อรัญญิกานนท์ วันที่ 16 มีนาคม 2527 เวลา 9.00 - 11.00 น. ณ สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย.

² สัมภาษณ์ คุณระเบียง พันธุ์เพ็ง, 18 กุมภาพันธ์ 2528 เวลา 10.00 - 12.00 น. ณ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์.

³ สัมภาษณ์ คุณหญิงประเทือง คชภักดิ์, 22 กุมภาพันธ์ 2528 เวลา 14.00 - 15.30 น. ณ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์.

บ้าย คึก มีการจัดการวางหมอนเวียนให้เด็กงาน แต่ไม่มีการมอบหมายงาน ทำหน้าที่ทั่วไป ยกเว้นวิชาสุคิกรรม มีการมอบหมายงานเป็นห้อง และให้ทำคลอก 20 ราย

2.3 ในชั้นปีที่ 4 จะให้ออกอนามัย เช่น อนามัยโรงเรียน เยี่ยมบ้าน ทำคลอกความบ้านและเด็กงานคามสถานีกาชาด

ทางคานโรงเรียนพยามาดแมคคอร์มิค ไซหลักสุครของโรงเรียนพยามาด
โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ สภากาชาดไทย เมื่อนักเรียนสำเร็จหลักสูตรพยามาดที่แมคคอร์มิค
แล้ว (หลักสูตร 3 ปี) โรงเรียนพยามาดฯ ใ้จัดส่งนักเรียนพยามาดไปศึกษาวิชาคุกรรภค
ค้อ (หลักสูตร 6 เคือน) ที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ ตั้งแต่ พ.ศ. 2475 จนถึง พ.ศ.
2484 และในปี พ.ศ. 2485 โรงเรียนพยามาดฯ แมคคอร์มิค เข้าสังกัดกรมการแพทย
เพราะเป็นระยะสงครามโลกครั้งที่ 2 ผู้สำเร็จหลักสูตรจึงใ้ประกาศนียบัตรของกรมการ
แพทย เป็นเวลา 10 ปี คือ ตั้งแต่ พ.ศ. 2485 ถึง พ.ศ. 2495 ในระยะที่โรงพยาบาล
และโรงเรียนพยามาดแมคคอร์มิค ขึ้นอยู่กับกรมการแพทยนี้ ทางโรงเรียนใ้ส่งนักเรียน
พยามาดที่เรียนจบวิชาพยามาดทั่วไป 3 ปีแล้ว ไปเรียนค้อวิชาคุกรรภคที่โรงพยาบาลจิริระ
เทศบาลนครกรุงเทพ เป็นเวลา 6 เคือน¹

คุณสมบัติของผู้เข้าศึกษาในระยะนี้ ยังคงรับเฉพาะนักเรียนหญิงที่จบชั้นมัธยมปีที่ 6
เป็นอย่างค้ำ และในยุคนี้นักเรียนที่เรียนจบมัธยมปีที่ 8 เข้ามาสมัครเรียน ทำให้มองเห็น
ว่านักเรียนหญิงที่มีการศึกษาคิในประเทศไทยเริ่มหันมาสนใจวิชาพยามาดมากขึ้น แสดงใ้
เห็นว่าอนาคตทางวิชาชีพพยามาดในประเทศไทยจะคิขึ้นค้อไป²

ระยะเวลาเรียนในระยะนี้ แยกเป็นเรียนการพยามาดทั่วไป 3 ปี และเรียน
วิชาคุกรรภคอีก 6 เคือน รวมเวลาเรียนทั้งสิ้น 3 ปี 6 เคือน³

¹"ประวัติของโรงเรียนพยามาดคุกรรภคและอนามัยแมคคอร์มิค เชียงใหม่"
ฉลองครบรณ 48 ปี สภาคมพยามาดแห่งประเทศไทย, หน้า 171 - 172.

²American Presbyterian Mission, Report of McCormick
Hospital For The Year 1927 - 1928, p. 5.

³"ประวัติของโรงเรียนพยามาดคุกรรภคและอนามัยแมคคอร์มิค เชียงใหม่"
ฉลองครบรณ 48 ปี สภาคมพยามาดแห่งประเทศไทย, หน้า 171.

วิชาที่เรียนของโรงเรียนพยาบาลแมคคอร์มิคในยุคนี้ คล้ายคลึงกับของโรงเรียนพยาบาล โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ เพราะใช้หลักสูตรเดียวกัน แต่มีวิชาที่เกี่ยวข้องกับศาสนาแทรกอยู่กับวิชาจรรยาพยาบาล วิชาที่เรียนแตกต่างจากโรงเรียนพยาบาล โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ได้แก่ จิตวิทยาสังคม สังคมวิทยา และปัญหาสังคม จรรยา และศาสนา การพันผ้า การนวด ยาและสารน้ำ (Drugs and Solution)¹

วิธีสอนของโรงเรียนพยาบาล โรงพยาบาลแมคคอร์มิคก็เช่นเดียวกับโรงเรียนพยาบาลแห่งอื่น ๆ ในยุคเดียวกัน คือ นักเรียนพยาบาลต้องให้ความสนใจกับหน้าที่ของตนเองอย่างแท้จริง ทั้งการเรียนในศึกษาปฏิบัติ และในห้องเรียน ทั้งนี้ เนื่องจากการขาดการนิเทศอย่างเหมาะสมและเพียงพอ นักเรียนพยาบาลไม่คงอยู่เวรกลางคืน แต่ถ้าเกิดฉุกเฉินก็จะสามารถตามนักเรียนขึ้นไปช่วยงานได้² นักศึกษาพยาบาลจึงขึ้นฝึกปฏิบัติงานเฉพาะเวรเข้าเท่านั้น เวลารับเวรอาจจะเป็น 7.00 - 15.00 น. หรือ 7.00 - 11.00 น., 15.00 - 19.00 น. การพยาบาลทั้งหมดหลัง 19.00 น. อยู่ในความเมตตาปราณีของผู้ช่วยพยาบาลชาย และแพทย์เวร ใเมปี พ.ศ. 2473 ทางโรงพยาบาลโคกแก้วไซสถานการณัฒันนี้ โดยจัดให้มีพยาบาลเวรกลางคืนสองคนแรกที่อยู่เวรคืนแรกก็คือ อาจารย์ทองม้วน สุชะจรีส และแม่เลี้ยงบุญจันทร์ สิงหนนคร คนหนึ่งขึ้นเวร 19.00 - 23.00 น. อีกคนหนึ่งขึ้นเวร 23.00 - 7.00 น. มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลและทำการพยาบาลคนเจ็บทั่วโรงพยาบาล โดยมีผู้ช่วยพยาบาลทำงานอย่างง่าย ๆ เช่น วัตถุประสงค์ เชื้อคั่ว ฯลฯ จนถึงปี พ.ศ. 2480 ทางโรงเรียนจึงได้จัดให้นักศึกษาพยาบาลอยู่เวรกลางคืนเป็นปีแรก โดยมีหัวหน้าเวรตรวจอยู่ด้วย³

¹ใบแสดงผลการศึกษา ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ของนักเรียนพยาบาล โรงเรียนพยาบาล โรงพยาบาลแมคคอร์มิค รุ่น พ.ศ. 2484.

²American Presbyterian Mission, Report of McCormick Hospital For The Year 1927 - 1928, p. 5.

³ศรีวิไล สิงหนนคร, "ประวัติโรงเรียนพยาบาล โรงพยาบาลแมคคอร์มิค", 75th Anniversary McCormick Hospital, หน้า 61.

ฐานะความเป็นอยู่ของโรงเรียนพยาบาล ก็เหมือนกับโรงเรียนพยาบาลอื่น ๆ ทั่วโลก คือ มีการศึกษาภาคทฤษฎีในห้องเรียนน้อย ทั้ง ๆ ที่คุณวุฒิของอาจารย์ผู้สอนไม่น้อยกว่าสมัยนี้ แต่อย่างไรก็ตามทางโรงเรียนพยาบาลแมคคอร์มิคได้ตัวอย่างอันดีงามจากอาจารย์มาร์แลนค์ ซึ่งได้วางรากฐานการพยาบาลไว้เป็นอย่างดี เป็นผู้รับผิดชอบทางด้านการพยาบาลทั้งหมด เป็นอาจารย์สอนในห้องเรียนในหอผู้ป่วย และเป็นนางพยาบาลอยู่เวร 24 ชั่วโมง หลังจากออกเวรแล้วยังอยู่เวร On call ได้อีก เมื่ออาจารย์ถูกถามและคืนเตรียมตัวไปโรงพยาบาล จะมีพยาบาลคนอื่นตามไปช่วยโดยที่อาจารย์ไม่ได้เรียกร้อง สัมผัสใจไปช่วยโดยไม่เกี่ยงจนคุดอยู่ในนครมศวร์เดียวกัน บางครั้งทำงานกัน 16 ชั่วโมงโดยไม่มีใครบ่น เป็นอย่างนี้เป็นเวลานานกลายเป็นนิสัยติดตัวมา เนื่องจากแบบฉบับอันดีงานนี้เอง ที่พ่อเลี้ยงคอร์ดทอมเรียกว่า "McCormick Spirit"²

นักเรียนพยาบาลของโรงเรียนพยาบาลแมคคอร์มิคในสมัยนี้ นอกจากจะฝึกหัดปฏิบัติงานในโรงพยาบาล ยังต้องออกไปฝึกงานตามสถานีอนามัยของสภาการชาติไทยอีกคนละ 6 สัปดาห์ เพราะถือว่า การพยาบาลในแขนงนี้มีความสำคัญมาก

วิธีการสอนทางภาคทฤษฎี³

1. การบรรยาย มีอุปกรณ์การสอนน้อย
2. การสาธิต ครูทำใหญ่กับหุ่น และให้นักเรียนฝึกหัดทำ
3. เข้าห้องทดลอง เป็นนางวิชา เช่น เคมี บั๊กเครีวิทยา อาหารเฉพาะโรค

วิธีการสอนภาคปฏิบัติ⁴

1. การสอนในหอผู้ป่วย พบซ้บคทพร่องอะไรก็จะสอน นักเรียนที่มีซ้บคทพร่องมาก ครูจะถามคุดประเมินผลหลายครั้งจนกว่าจะทำได้

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 61.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 63.

³ สัมภาษณ์ ทองมวน สุชะจรีส วันและเวลาเดิม.

⁴ เรื่องเดียวกัน.

2. ฝึกงานนอกสถานที่ วิชาและฝึกวิชาดกุงครรภที่โรงพยาบาลจุฬาฯ และต้องออกไปฝึกตามสถานีกาชาด ของสภากาชาดไทย ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 โรงเรียนพยาบาลฯ แมคคอร์มิค อยู่ภายใต้การดูแลของกรมการแพทย์ นักเรียนพยาบาลของแมคคอร์มิคต้องไปเรียนวิชาดกุงครรภที่วชิรพยาบาล แทนโรงพยาบาลจุฬาฯลงกรณ์

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการปรับปรุงทางการศึกษาพยาบาลของสถานศึกษาทั้ง 3 แห่งในยุคนี้ ได้พบว่า สถานศึกษาพยาบาลทั้ง 3 แห่งนี้ได้รับการปรับปรุงหลักสูตรใน คำนับใหญ่ ๆ ซึ่งมีความคล้ายคลึงกัน 4 ประการ คือ

1. คุณสมบัติของผู้เข้าศึกษา โดยเฉพาะเรื่องพื้นความรู้ของผู้เข้าศึกษาทุกโรงเรียนได้แก้ไขให้ใกล้เคียงกัน คือ รับนักเรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษา 6 เป็นอย่างต่ำ อายุระหว่าง 16 - 30 ปี เป็นโสด และมีร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง

2. ระยะเวลาเรียนเท่ากันคือ 3 ปี 6 เดือน เรียนพยาบาลทั่ว ๆ ไป 3 ปี และเรียนดกุงครรภอีก 6 เดือน ประกาศนียบัตรจะแยกเป็น 2 ใบ คือ ประกาศนียบัตรการพยาบาล 1 ใบ และการดกุงครรภอีก 1 ใบ แต่ทางโรงเรียนพยาบาลฯ โรงพยาบาลจุฬาฯลงกรณ์ แยกประกาศนียบัตรเป็นการพยาบาล 1 ใบ และการดกุงครรภ และอนามัย 1 ใบ

3. วิชาที่เรียน ประกอบด้วย วิชาการศึกษาทั่วไป วิทยาศาสตร์พื้นฐาน และวิชาพยาบาล จะมีความแตกต่างกันในเรื่องรายละเอียด คือ ในแต่ละหมวดวิชา มีวิชาที่บรรจุไว้ไม่เหมือนกัน และมากน้อยกว่ากันบ้างเท่านั้น

4. วิธีการสอน ในยุคนี้จะมีวิธีการสอนที่คล้าย ๆ กัน คือ ทางภาคทฤษฎี จะมีวิธีการสอนที่เป็นแกนสำคัญอยู่ 3 วิธี คือ การบรรยาย การสาธิต และการเข้าห้องทดลอง

ส่วนการสอนทางภาคปฏิบัติ โรงเรียนพยาบาลทั้ง 3 แห่งในยุคนี้ ได้จัดให้นักเรียนเข้าเวร เข้า บ่าย คึก (ทางโรงเรียนพยาบาลฯ แมคคอร์มิค เริ่มให้เข้าเวร บ่าย คึก ในปี พ.ศ. 2480) การสอนในคลินิกจะมุ่งสอนงานเป็นหลักและใช้หัวหน้าคึกเป็นผู้สอน เพราะยังไม่มีครูที่จะควบคุมดูแลนักเรียนและฝึกงานมากพอ และในระยะนี้ได้มีการมอบหมายงานเป็นลายลักษณ์อักษร

สิ่งที่แตกต่างกัน ไค้แก่

1. วิชาที่เรียนในยุคนี้ทางโรงเรียนพยาบาลศิริราช มีวิชาทางค่านการพยาบาลสาธารณสุขไม่มาก เมื่อเทียบกับวิชาที่เรียนของโรงเรียนพยาบาลจุฬาลงกรณ์และแมคคอร์มิค คือ ทางโรงเรียนพยาบาลศิริราช มีวิชาทางการพยาบาลสาธารณสุขเพียง 3 วิชา คือ การบริหารสาธารณสุข การพยาบาลสาธารณสุข และสุขาภิบาล ในขณะที่ทางโรงเรียนพยาบาลจุฬาลงกรณ์ และแมคคอร์มิค มี 6 วิชา คือ การมารกาและทารกสงเคราะห์ อนามัยโรงเรียน ระบาดวิทยัพัททิม อนามัยในเคหะสถาน การสาธารณสุข การสุขาภิบาล

จากข้อมูลเกี่ยวกับวิชาที่เรียนดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า วิชาที่เรียนในหลักสูตรของโรงเรียนพยาบาลศิริราช ยังไม่เน้นเรื่องสาธารณสุขมากเท่ากับโรงเรียนพยาบาลจุฬาลงกรณ์ และแมคคอร์มิค

2. วิธีการสอน ทางโรงเรียนพยาบาลศิริราช ใ้รับการปรับปรุงทางค่านการสอนทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติมาก โดยใ้พบหลักฐานว่า วิธีการสอนในภาคทฤษฎี นอกจากจะใ้ 3 วิธีหลักดังกล่าวแล้ว ยังพบว่ามีกรำกนำใ้ให้นักเรียนรู้จักศึกษาด้วยตนเองในหึ่งสมุด การแยกหัวเรื่องที่จะสอนในแต่ละวิชา ทำใ้ให้นักเรียนใ้มองเห็นว่า ไ้พบเรียนแต่ละวิชาค้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องอะไรบ้าง และใ้มีตำราหลักการพยาบาลเป็นภาษาไทยเล่มแรก (พ.ศ. 2474) ส่วนทางโรงเรียนพยาบาลแมคคอร์มิคจะมีการบรรยายเป็นภาษาอังกฤษ เพราะผู้สอนเป็นชาวอเมริกัน

ส่วนทางภาคปฏิบัติ นอกจากจะเน้นการทำงานเป็นหลักสำคัญแล้ว ยังเน้นความครบถ้วนของประสบการณ์การเรียนรู้ โดยจัดใ้มี Check list เมื่อขึ้นฝึกงานมีการสอนในคลินิก โดยใ้ผู้ป่วยในหอผู้ป่วยนั้น ๆ เป็นกรณีตัวอย่าง นอกจากนี้ยังมีการเป็ยบบ้านในวิชาศูติศาสตร์ และการพยาบาลสาธารณสุขด้วย นักเรียนพยาบาลของแมคคอร์มิคยังค้องมาเรียนฝึกกรรมภที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ และในช่วงสงครามเรียนที่โรงพยาบาลวชิระ

ทางค่านโรงเรียนพยาบาลจุฬาลงกรณ์ และแมคคอร์มิค จะเน้นทางการอนามัยมาก นักเรียนจะใ้ไปฝึกงานที่สถานีกาชาค่าง ๆ ด้วย

3. คุณวุฒิที่ใ้รับแตกต่างกันอยู่างใน เรื่องชื่อประกาศนียบัตร คือ ประกาศนียบัตรของโรงเรียนพยาบาลศิริราช เป็นประกาศนียบัตรพยาบาล 1 ใบ กรรมกรรมภ

- 1 ใบ ส่วนทางโรงเรียนพยาบาล จุฬาลงกรณ์ และแมคคอร์มิค เป็นประกาศนียบัตรพยาบาล
1 ใบ กับ อนุกรรมการและอนามัย 1 ใบ

สรุปและวิเคราะห์

ในยุคปรับปรุงนี้ (พ.ศ. 2468 - 2488) ไม่มีการจัดตั้งสถานศึกษาพยาบาล
เพิ่มขึ้น แต่ได้มีการปรับปรุงหลักสูตรและการสอนให้ไ้มาตรฐานทัดเทียมกับต่างประเทศ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับปรุงหลักสูตรและการสอนในยุคนี้ คือ

1. แนวความคิดจากต่างประเทศ แนวคิดจากต่างประเทศที่ทำให้มีการ
ปรับปรุงหลักสูตรและการสอนในยุคนี้ไ้มาจาก 2 ทาง คือ
 - 1.1 การไ้รับความช่วยเหลือจากมูลนิธิร็อกกีเฟลเลอร์
 - 1.2 การเดินทางไปศึกษาต่อต่างประเทศของพยาบาลไทย
2. อิทธิพลของสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้การจัดการศึกษาพยาบาลในประเทศ
ไทยหยุดชะงักไปชั่วคร่าว เพราะชาวมหาศึกก็ไ้กับต่างประเทศ และเศรษฐกิจมีการตกต่ำ
ทั่วโลก

หลักสูตรและการสอนในยุคนี้ไ้มีการปรับปรุงใหม่หลายด้านด้วยกัน ตั้งแต่คุณสมบัติ
ของผู้เข้าศึกษา ระยะเวลาเรียน วิชาที่เรียน และวิธีการสอน

ในเรื่องคุณสมบัติของผู้เข้าศึกษานั้น มีการกำหนดคุณสมบัติของผู้เข้าศึกษาให้สูงขึ้น
มีความเข้มงวดมากขึ้น โดยไ้พบว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2484 เป็นต้นมา ไม่มีผู้ที่มีความรู้ค่า
กว่ามัธยมปีที่ 6 เข้าศึกษาอีก แต่กลับพบว่ามียุติที่มีระดับความรู้สูงกว่านี้มาศึกษา และไม่มี
การรับเข้าเรียนไ้ตลอดไปอย่างเช่นเคยอีก แต่ก็ยังไ้จำนวนนักเรียนที่มาสัครเพียงพอ
กับความต้องการ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีนิยมนเรียนพยาบาลมากกว่าแต่ก่อน แสดงว่าทัศนคติ
ต่อวิชาเรียนพยาบาลก็ขึ้น และวิชาชีพพยาบาลกำลังจะสกลิสต่อไป

ตลอดระยะเวลาในยุคนี้ปรับขึ้นเป็น 3 ปี 6 เดือน เท่ากันหมดเมื่อเรียนจบ
จะไ้รับประกาศนียบัตรแยกเป็น 2 ใบ เช่นเคียวกันควัย ทำให้ดูเหมือนว่าหลักสูตร
พยาบาลมีมาตรฐานเคียวกันแล้ว แต่ถ้าจะไ้พิจารณาต่อไปถึงรายวิชาที่บรรจุอยู่ในหลักสูตร
พบว่า วิชาที่เรียนยังมีความแตกต่างกันอยู่ระหว่าง วิชาที่เรียนของโรงเรียนพยาบาล

ศิริราช และโรงเรียนพยาบาล จุฬาลงกรณ์ คือวิชาที่เรียนของโรงเรียนพยาบาล ศิริราช
เน้นที่โรค และการพยาบาลเฉพาะโรค ในขณะที่โรงเรียนพยาบาล จุฬาลงกรณ์ เน้นทาง
ด้านการอนามัยและการสาธารณสุขมาก ก็จะได้เห็นได้จากวิชาทางด้านการอนามัย และ
สาธารณสุขในหลักสูตรของโรงเรียนพยาบาล จุฬาลงกรณ์ มีถึง 6 วิชา ในขณะที่โรงเรียน
พยาบาล ศิริราช มีเพียง 3 วิชา เท่านั้น ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะนักเรียนพยาบาลของ
จุฬาลงกรณ์เมื่อเรียนจบแล้วจะต้องไปประจำอยู่ตามสถานีกาชาดต่าง ๆ ก็เป็นได้ จึงมี
ความจำเป็นจะต้องจัดหลักสูตรให้เหมาะสมกับความจำเป็นของหน่วยงานในขณะนั้น

อีกประการหนึ่งถ้าจะพิจารณาถึงโครงสร้างของหลักสูตรแล้ว จะพบว่า มีวิชาที่เป็น
วิชาพื้นฐานทั่วไปน้อย แต่ละหลักสูตรก็ไม่เท่ากัน วิชาที่เรียนจะเป็นวิชาชีพเป็นส่วนใหญ่
ซึ่งแสดงให้เห็นว่า หลักสูตรพยาบาลในยุคนั้นยังมุ่งเพียงเพื่อให้นักศึกษามีความรู้
เพื่อปฏิบัติหน้าที่พยาบาลได้เท่านั้น

ในยุคนี้ ก็ถือว่าเป็นยุคปรับปรุงโดยแท้ ถึงแม้ว่าจะไม่มีการจัดตั้งสถานศึกษา
พยาบาลเพิ่มเติม การปรับปรุงดังกล่าวได้แก่ การปรับปรุงหลักสูตร และการสอนให้ใ้
มาตรฐานอย่างเด่นในต่างประเทศ หลักสูตรที่ใช้ในยุคนี้มีวิชาที่เรียนเพิ่มกว่ายุคเริ่มหลาย
วิชา และมีความใกล้เคียงกับมาตรฐานสากลมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนพยาบาล
ทั้ง 3 แห่ง ต่างได้รับอิทธิพลจากต่างประเทศมากขึ้น

นอกจากจะเพิ่มวิชาที่เรียนในหลักสูตรแล้ว ยังมีการขยายเวลาเรียน เพิ่มวิธี
การสอนทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ รวมทั้งได้เพิ่มพื้นฐานความรู้ของผู้เรียนให้สูงขึ้นอีกด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย